

south african
human
rights
commission

Hi Mayelana na
SAHRC

MATIMU YO KOMA

Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika-Dzonga (SAHRC) yi vekiwile exitulwini hi siku ra 2 Nhlanguka ehansi ka khale ka Nawu wa Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu 54 wa 1994, lowu sweswi wu herisiweke kutani wu siviwa hi Nawu wa Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu 40 wa 2013.

Nawu wa Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika-Dzonga 40 wa 2013 wu lulamisela mavumbelo, matimba na mitirho ya Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika-Dzonga.

Vumbiwa ra Rhiphabuliki ya Afrika-Dzonga, 1996 ri amukeriwile hi Huvo ya Vumbiwa hi siku ra 8 Mudyaxihi 1996. Vumbiwa i nawukulu wa tiko naswona ri amukeriwile ku horisa miavano ya nkarhi lowu nga hundza na ku tumbuluxa rixaka leri simekiweke ehenhla ka mikhuvanene ya xidemokirasi, vululami bya vaaki na timfanelo ta ximunhu ta masungulo.

Vumbiwa ri lulamisela ku tumbuluxiwa ka mihlangano ku tiyisa xidemokirasi na ku kondletela timfanelo ta ximunhu. Mihlangano leyi hi ntolovelo yi tivekaka tanihi mihlangano ya kavanyisa ka 9. SAHRC i nhlanguka wo tano lowu tumbuluxiweke tanihi huvo leyi tiyimeleke ku kondletela, ku sirhelela na ku veka tihlo timfanelo ta ximunhu eAfrika-Dzonga.

XILERISOXIMFUMO XA SAHRC

SAHRC i nhlango lowu tiyimeleke naswona a hi ndzawulo ya mfumo, hambileswi ku nga na ntiyiso wa leswaku yi kuma timali kusuka eka mfumo. SAHRC a hi vandla ra tipolitiki naswona a yi seketeli kumbe ku humesa vonelo rihi kumbe rihi ra vandla ra tipolitiki rihi kumbe rihi.

SAHRC yi tihlamulela eka Vumbiwa na nawu na le ka Huvo ya Rixaka ya Palamende ya Afrika-Dzonga.

SAHRC yi kuma xilerisoximfumo xa yona eka Vumbiwa laha endzeni ka rona Xiyenge xa 184 xa Vumbiwa xi vulaka leswaku Khomixini yi fanele:

- Ku kondletela nxiximo wa timfanelo ta ximunhu na mfuwo wa timfanelo ta ximunhu
- Ku kondletela nsirhelelo, nhluvukiso na vukumeki bya timfanelo ta ximunhu na;
- Ku veka tihlo na ku hlahluva vulandzeleri bya timfanelo ta ximunhu eRhiphabuliki.

Palamende yi pasisile nawu wa rixaka hi xivumbeko xa Nawu wa Khomixini ya Timfanelo ta Ximunhu ya Afrika-Dzonga 40 wa 2013 lowu wu nyikaka SAHRC matimba lama faneleke ku yi kotisa ku tirha mitirho ya yona. Hi ku landza Nawu lowu SAHRC yi na matimba lama faneleke ku tirha ntirho wa yona, ku katsa na matimba ya ku:

Lavisisa na ku vika eka ku landzeleriwa ka timfanelo ta ximunhu;

Teka magoza na ku sirhelela ndzulamiso lowu faneleke laha timfanelo ta ximunhu ti onhiweke;

Endla ndzavisiso, na

Dyondzisa.

Lembe rin'wana na rin'wana SAHRC yi lava swiyenge leswi faneleke swa mfumo ku yi nyika vuxokoxoko eka magoza lama swiyenge swa mfumo swi ya tekeke eka ku humelerisiwa ka timfanelo leti kumekaka eka Tsalwa ra Timfanelo leti khumbaka tindlu, nhlayiso wa rihanyu, swakudya, mati, mali ya nhlayiso wa vaaki, dyondzo na mbangu.

SAHRC yi na matimba na mitirho yo engetela tanihilaha swi lawuleriweke hakona eka milawu ya rixaka yin'wana, ku katsa na Nawu wa Nkondletelo wa Ndzingano na Nsivelo wa Xihlawuhlawu lexi nga riki Lexinene 2 wa 2000 (PEPUDA) na Nawu wa Nkondletelo wa Vululami bya Mafambiselo 3 wa 2000 (PAJA).

Vakhomixinara

SAHRC yi vumbiwa hi Vakhomixinara na Hofisi ya Vamatsalani. Ehansi ka vurhangeri bya mutshamaxitulu, Vakhomixinara va nyika vurhangeri bya xiqhinga na ndzetelo eka hofisi ya vamatsalani hi ku tiyisisa leswaku tipholisi, minongonoko na swipfuno leswi averiwaka swa fambelana na xivono xa nhlangano.

Vakhomixinara hinkwavo va thoriwa hi Phuresidente ku ringana nkarhi wa nkombo wa malembe lowu wu nga pfuxetiwa kan'we.

SAHRC yi na 8 wa Vakhomixinara. Mukhomixinara un'wana na un'wana u averiwile xiyenge xo karhi xa nkongomiso wa timfanelo ta ximunhu xo karhi. Khomixini yi kuma swiyenge swa nkongomiso wa timfanelo ta ximunhu swo karhi leswi swi nga swa nkoka wo karhi naswona leswi swi fambelanaka na swiphigo swa timfanelo ta ximunhu leswi lavaka ku hatlisa swi ololoxiwa etikweni.

Adv. Bongani Majola

Adv. Priscilla Jana

Adv. Mohamed Ammermia

Adv. André Gaum

Man. Angie Makwetla

Adv. Bokankatla Malatji

Tat. Chris Nissen

Tat. Jonas Sibanyoni

1. Adv. Bongani Majola

Mutshamaxitulu

Xiyenge xa Nkongomiso:
Nhlaysi wa Rihanyu na
Ndzhurho

2. Adv. Priscilla Jana

Xandla xa Mutshamaxitulu

Xiyenge xa Nkongomiso:
Xihlawuhlawa xa
Rixakangophe na
Ndzingano

3. Adv. Mohamed Ammermia

Xiyenge xa Nkongomiso:
Mfikelelo wa Tindlu na
Mfikelelo wa Vululami

4. Adv. André Gaum

Xiyenge xa Nkongomiso:
Dyondzo

5. Man. Angie Makwetla

Xiyenge xa Nkongomiso:
Timfanelo ta Vana

6. Adv. Bokankatla Malatji

Xiyenge xa Nkongomiso:
Vutsoniwa na Vadyuhari

7. Tat. Chris Nissen

Xiyenge xa Nkongomiso:
Swipfuno swa
Ntumbuluko, Nsindziso wa
Nawu na Mbangu

8. Tat. Jonas Sibanyoni

Xiyenge xa Nkongomiso:
Nhluvukiso wa Tindhawu
ta le Matikoxikaya na
Mfanelo ya ku Kuma
Swakudya

Hofisi ya Vamatsalani

Hofisi ya Vamatsalani yi vumbiwa hi vatrhi va SAHRC, handle ka Vakhomixinara. Hofisi ya Vamatsalani yi rhwexiwile ku tirhisiwa ka qhinga ra nhlngano na ku humelerisa xilerisoximfumo xa SAHRC naswona yi rhangeriwa hi Muofisirinkulu wa Vurhangeri Adv. Tseliso Thipanyane. SAHRC yi na tihofisi eka swifundzakulu hinkwaswo swa 9.

Swivilelo swi nga ha lavisisiwa hi SAHRC

SAHRC yi na matimba ya ku endla kumbe ku vanga leswaku ku endliwa vulavisisi byihi kumbe byihi:

- Xikan'wekan'we loko ku kumeka xivilelo eka ku onhiwa loku ehleketeleriwaka kwihi kumbe kwihi ka mfanelo ya masungulo kumbe,
- Hi ku lava ka yona eka ku onhiwa loku ehleketeleriwaka ka kumbe nchaviseto wa mfanelo ya masungulo.

Swivilelo leswi ku nga tirhaniwiki na swona hi SAHRC

SAHRC yi hava matimba yo tirhana na swivilelo leswi nga mayelana na ku endliwa kumbe ku siyiwa ehandle loku endlekeke ku nga si fika 27 Dzivamisoko 1994.

SAHRC yi nga ha tlherisa xikombelo xihi kumbe xihi lexi:

- Xi simekiweke ehenhla ka maveriveri, nhlevo kumbe swiviko leswi nga riki na vumbhoni leswi hangalasiwaka hi swihangalasangungu. SAHRC yi nga ha endla nkonaniso ku kambisisa vuehleketeleri byihi kumbe byihi bya ku onhiwa ka mfanelo ya masungulo lebyi vikiwaka eka swihangalasangungu kumbe lebyi kumekaka eka xihlovo xihi kumbe xihi; naswona loko ku kambisiiwile vuehleketeleri byole byo byi faneleke ku tirhiniwa na byona hi ku landza Nawu wa SAHRC.
- Xi veketeriwile hi ririmi leri ri xanisaka, ri rhukanaka, ri nga kombiki xichavo kumbe ri nga na vuntswaka. SAHRC yi nga langutisisi hi vuntshwa xivilelo lexi loko ririmo ro tano ri susiwile.

- Xi ri mhaka ya nkwetlembetano lowu nga emahlweni ka khoto ya nawu, huvo, na huvo ya nawu yihi kumbe yihi leyi nga na maendlelo yo tshunxa nkwetlembetano kumbe xi ololoxiwa exikarhi ka mavandla lama kumbe lexi eka xona ku nga na vuahluri eka swiphiqo leswi nga eka xivilelo kumbe eka swikumiwa swa khoto yaleyo ya nawu, huvo, huvo ya nawu kumbe huvo yin'wana.
- Xi ri xivilelo xa xikalavito. SAHRC hi ku lava ka yona yi nga ha konanisa ku tiyisisa ku onhiwa loku ehleketeteriwaka ka mfanelo ya masungulo naswona loko ku kambisisiwile SAHRC yi nga ha tirhana na xivilelo lexi hi ku landza Nawu wa SAHRC.
- Xi voniwa xi nga tivikani, xi nga twisisekangi kahle, xi nga amukeleki, xi nga twisiseki, naswona xi nga fambelani hindlela leyi nga erivaleni na timfanelo ta masungulo kumbe xi nga landzeleli milulamiselo ya Nawu wa SAHRC.
- Xi ngenisiwile ka endzhaku ka ku hundzeriwa hi nkarhi wa malembe manharhu kusuka eka siku leri ku onhiwa loku ehleketeteriwaka ka mfanelo ya masungulo ku endlekeke harona.

Xana hi kwihi laha swivilelo swi nga ngenisiwaka kona

Xivilelo xi nga ha ngenisiwa eka hofisi ya xifundzakulu yihi kumbe yihi ya SAHRC laha ku onhiwa loku ehleketeteriwaka ka mfanelo ya masungulo ku endlekeke kona. Xivilelo xi nga ngenisiwa hi munhu hi wexe, hi riqingho, hi ku tsala kumbe hi ku tatisa fomo ya xivilelo eka Inthanete leyi kumekaka eka: www.sahrc.org.za

Xana i mani a nga ngenhisaka xivilelo

- Munhu wihi kumbe wihi loyi a endlaka hi ntsakelo wa yena n'wini;
- Munhu wihi kumbe wihi loyi a endlaka hi ku yimela munhu un'wana loyi a nga kotiki ku endla hi vito ra yena n'wini;
- Munhu wihi kumbe wihi loyi a endlaka tanihi xirho xa ntlawa kumbe tlilasi ya vanhu kumbe hi ntsakelo wa yona;
- Munhu wihi kumbe wihi loyi a endlaka hi ntsakelo wa vaaki;
- Nhlangotho wihi kumbe wihi lowu endlaka hi ntsakelo wa swirho swa wona.

Mifikelelo ya SAHRC

Kusukela eku tumbuluxiweni ka yona SAHRC yi hoxile xandla eka vulemukisi na vukumeke bya timfanelo ta ximunhu eAfrika-Dzonga hi:

- Ku lavisisa swivilelo swa, na ku endla milavisiso ya vaaki eka ku onhiwa ka timfanelo ta ximunhu loku andzeke;
- Ku veka tihlo eka milandzu yo tivikana ya ku onhiwa ka timfanelo ta ximunhu na ndzima ya yona leyi khatsiweke hi tikhoto;
- Ku veka tihlo na ku vikela Palamende eka ndzima leyi khatsiweke eka ku humelerisiwa ka timfanelo ta vaaki na ikhonomi ta hinkwavo eAfrika-Dzonga;
- Ku endla miletelovutivi, minongonoko ya vuleteri, mapfumba ya dyondzo ya vaaki na yo fikelela vaakandhawu, tiseminara, tinhlengeletano to nyika vuxokoxoko na mivulavulo;

- Ku tumbuluxiwa na ku hangalasiwa ka matheriyali na mikandziyiso ya swa dyondzo hi timfanelo ta ximunhu;
- Ku veka tihlo na ku nga seketeli ku tirhisiwa ka Nawu wa Nkondletelo wa Mfikelelo wa Vuxokoxoko (PAIA) na Nawu wa Nkondletelo wa Ndzingano na Nsivelo wa Xihlawuhlawu lexi nga riki Lexinene (PEPUDA);
- Ku veka tihlo swihangalasangahungu ku landzelerisa swiphigo swa timfanelo ta ximunhu;
- Ku teka xiave na ku hoxa xandla eka mbulavulo wa timfanelo ta ximunhu eka levhele ya xifundza, rixaka na matiko ya misava.

Xiviko lexi xa kumeka eka webusayiti ya www.sahrc.org.za

Vuxokoxoko bya Vutihlanganisi

TIHOFISI TA SWIFUNDZAKULU

Kapa-Vuhumadyambu

Adirese: 4th Floor Oxford house,
86 Oxford street, East London, 5200
Riqingho: 043 722 7828/21/25 | Fekisi: 043 722
7830

Mufambisi wa Phurojeke

Tatana Abongile Sipondo

Vutihlanganisi: Yolokazi Mvovo
Imeyili: ymvovo@sahrc.org.za

Free State

18 Keller Street, Bloemfontein
Riqingho: 051 447 1130 | Fekisi: 051 447 1128

Mufambisi wa Phurojeke

Mr. Thabang Kheswa

Vutihlanganisi: Alinah Khompeli
Imeyili: akhompeli@sahrc.org.za

Limpopo

First Floor, Office 102, Library Garden Square,
Corner of Schoeman and
Grobler Streets, Polokwane
Riqingho: 015 291 3500 | Fekisi: 015 291 3505

Mufambisi wa Phurojeke

Mr Victor Mavhidula

Vutihlanganisi: Mahlatse Ngobeni
Imeyili: mngobeni@sahrc.org.za

Northern Cape

45 Mark and Scot Road,
Ancorley Building, Upington
Riqingho: 054 332 3993/4 | Fekisi: 054 332
7750

Mufambisi wa Phurojeke

Ms Chantelle Williams

Vutihlanganisi: Zukiswa Louw
Imeyili: zlouw@sahrc.org.za

Western Cape

7th Floor ABSA building,
132 Adderley Street, Cape Town
Riqingho: 021 426 2277 | Fekisi: 021 426 2875

Mufambisi wa Phurojeke

Adv Lloyd Lotz

Vutihlanganisi: Shafeeqah Salie
Imeyili: ssalie@sahrc.org.za

Hofisi ya Gauteng

2nd Floor, Braampark Forum 3,
33 Hoofd Street, Braamfontein
Riqingho: 011 877 3750 | Fekisi 011 403 0668

Mufambisi wa Phurojeke

Tatana Buang Jones

Vutihlanganisi: Nthabiseng Kwaza
Imeyili: nvkwaza@sahrc.org.za

KwaZulu-Natal

First Floor, 136 Margaret Mncadi, Durban
Riqingho: 031 304 7323/4/5 | Fekisi: 031 304
7323

Mufambisi wa Phurojeke

Ms Tanuja Munnoo

Vutihlanganisi: Kathleen Boyce
Imeyili: kathleenboyce@sahrc.org.za

Mpumalanga

4th Floor Carltext Building,
32 Bell Street, Nelspruit
Riqingho: 013 752 8292 | Fekisi: 013 752
6890

Mufambisi wa Phurojeke

Mr Eric Mokonyama

Vutihlanganisi: Carol Ngwenyama
Imeyili: cngwenyama@sahrc.org.za

North West

25 Heystek Street, Rustenburg
Riqingho: 014 592 0694 | Fekisi: 014 594
1069

Mufambisi wa Phurojeke

Ms Mpho Boikanyo

Vutihlanganisi: Poppy Mochadibane
Imeyili: pmochadibane@sahrc.org.za

Hilaha ku nga Tihlanganisiwaka hakona na SAHRC

Forum 3, Braampark Office Park, Braamfontein
Johannesburg

Nomboro ya Riqingho: 011 877 3600

www.sahrc.org.za

Imeyili: info@sahrc.org.za

complaints@sahrc.org.za

Twitter: @SAHRCommission

Facebook: SA Human Rights Commission

